

Wydział Prawa i Nauk Społecznych Uniwersytetu w Wilnie w latach 1919-1939

Autor tekstu: **Jerzy Kolarzowski**

Uniwersytet imienia Stefana Batorego USB był najdalej na wschód wysuniętym ośrodkiem krzewienia kultury łacińskiej. Odrodzony w 1919 r. uniwersytet na terenie okręgu wileńskiego II Rzeczypospolitej skupiał w swoich murach wiele narodowości. Podejmujący studia na Uniwersytecie Wileńskim spotykali się z różnorodnością problemów międzynarodowych, między państwowych, światopoglądowych, kulturowych.

Wydział prawa był jednym z pierwszych powołanych do życia w ramach USB. Był też wydziałem najliczniejszym. W założeniach organizatorów miał przygotowywać swych absolwentów do pracy w sądownictwie, administracji i legislacji. Kadra profesorska pochodziła z uniwersytetów Dorpatu, Petersburga, Krakowa, Lwowa lub uniwersytetów zachodniej Europy [1].

a) Pracownicy Wydziału Prawno-Społecznego USB

Od początku działalności Wydziału Prawno-Społecznego tj. od roku 1919 pracowali tam tacy naukowcy jak: Władysław Zawadzki [2] ekonomista, Franciszek Bossowski romanista i cywilista, który przybył z Uniwersytetu Jagiellońskiego w Krakowie i Alfons Parczewski specjalista prawa kanonicznego. W dwa lata później do kadry uniwersyteckiej dołączyli Bronisław Wróblewski urodzony w Twerze, Eugeniusz Waśkowski [3] urodzony w Akermanie.

Pierwszy rok studiów rozpoczynało prawo rzymskie wykładane przez wspomnianego wyżej Franciszka Bossowskiego [4], autora pracy romanistycznej *Actio ad exhibendum w prawie klasycznym i justyniańskim* (1929) oraz *Die Abgrenzung des mandatum und der negotiorum gestio im klassishen und justinianischen Recht* (1937).

Historii ustroju państw na zachodzie Europy nauczał prof. Iwo Jaworski [5]. W II Rzeczypospolitej profesor ten był autorem pierwszych podręczników z zakresu powszechnej historii państwa i prawa. Najważniejszymi pracami powstałymi w okresie wileńskim są: *Zagadnienie rządów parlamentarnych w pierwszym okresie Rewolucji Francuskiej* (1926), *Zarys dziejów miasta Wilna* (1929).

Nad dawnym prawem polskim i litewskim pracował prof. Stefan Echrenkrentz [6]. Badał Statuty Litewskie i publikował związane z nimi prace. Dwukrotnie w roku 1930 i w 1935 został wybrany senatorem II Rzeczypospolitej. Habilitował się u niego Seweryn Wystouch [7] i Jan Adamus [8]. Seweryn Wystouch w Wilnie opublikował: *Posługi komunikacyjne w miastach Wielkiego Księstwa Litewskiego na prawie magdeburskim do poł. XVI w.* (1936). Do uczniów Stefana Echrenkrentza należeli również doktorzy: Juliusz Bardach [9], Władysław Wielhorski [10] Kraków — Warszawa — Lublin 1989, Artykuł R. Dworka zawiera w przypisach noty biograficzne pracowników Instytutu Europy Wschodniej: Wł. Wielhorskiego, S. Świaniewicza i W. Sukiennickiego.}, Alina Wilkiewiczówna-Wawrzyńczykowa [11].

Katedrą teorii prawa i filozofii przez dziesięć lat (1919-1929) kierował uczeń Leona Petrażyckiego, Jerzy Lande. W czasie pracy w Wilnie opublikował pierwsze swe książki: *Norma a zjawisko prawne. Rozważania nad podstawami teorii prawa na tle krytyki systemu Kelsena* (1925) oraz *Zarys historii filozofii prawa w Polsce od początku XIX wieku* (1928 Berlin) [12]. Później, po przejściu prof. Jerzego Landego na stanowisko profesora UJ, teorię i filozofię prawa wykładał Wiktor Sukiennicki [13]. Prof. W. Sukiennicki swoje wcześniejsze prace poświęcił teorii i filozofii prawa międzynarodowego. Były to: *O pojęciu suwerenności* (praca doktorska wydana w Paryżu w 1927), *O podstawach obowiązywania prawa narodów* (1929). W latach trzydziestych przygotował trzytomowe opracowanie: *Ewolucja ustroju Związku Republik Radzieckich w świetle oficjalnych publikacji władzy Radzieckiej (1938-1939)* [14]. Został uznany dzięki tej pracy za nowatorskiego badacza prasy radzieckiej i jednego z pierwszych, światowych sowietologów.

Prawo państwowe i międzynarodowe od 1920 roku przez cały okres istnienia USB było wykładane przez prof. Waclawa Komarnickiego. Równolegle od 1929 r. był profesorem w Szkole Nauk Politycznych w Warszawie. Wydał następujące prace: *Polskie prawo polityczne*

(1922), po francusku *La definition de l'agresseur* (1935) oraz *Ustrój państwowy Polski współczesnej* (1937). Od lat trzydziestych pomagali mu docenci jego wychowankowie doc. Michał Król [15] i doc. Andrzej Mycielski [16]. Prof. W. Komarnicki z ramienia Stronnictwa Narodowego był posłem do sejmu w latach 1928-1935, a na emigracji 1942-1944 ministrem sprawiedliwości w rządzie Władysława Sikorskiego [17].

Na Wydziale Prawno-Społecznym USB istniał także przedmiot prawo kościelne, wykładany od 1919 r. przez prof. Alfonsa Parczewskiego [18]. Jego zainteresowaniem była głównie etnologia. Napisał kilka artykułów o Łużyczanach i książkę *W sprawie zachodniej granicy Polski* (1919). Przed II Wojną Światową zastąpił go prof. Bolesław Wilanowski [19], specjalista od konkordatów. W okresie pracy na USB profesor B. Wilanowski opublikował takie prace jak: *Rozwój historyczny konkordancji* (1929), *Stosunek kościoła do państwa w świetle konkordatów* (1930), *Zwyczaj w kościele katolickim* (1941, nakładem Cerkwi prawosławnej w Wilnie).

Katedra prawa karnego została powierzona Bronisławowi Wróblewskiemu. B. Wróblewski był niezwykłą i twórczą osobowością wileńskiej Alma Mater. Opublikował: *Przestępstwo tłumu, Wstęp do polityki kryminalnej* (obydwie w 1922), *Penologię (2 tomy 1926)*, *Prawo karne a moralność. Szkoła humanistyczna prawa karnego* (1927), *Zarys polityki karnej* (1928), *Studia z dziedziny prawa i etyki* (1934), *Język prawny i prawniczy* (wydany pośmiertnie 1948) [20]. Bronisław Wróblewski uważał nauki prawne za część stale aktualizującej się historii. Natomiast historię instytucji prawnych w tym prawnokarnych za część ogólnoludzkiego dziedzictwa kultury. Stąd też jego wykłady, seminaria z ogólnej i szczegółowej części prawakarnego oraz z kryminologii cieszyły się niezwykłym powodzeniem [21]. Tuż przed samą wojną B. Wróblewski razem ze swoim pierwszym uczniem Witoldem Świdą podjęli się przeprowadzenia empirycznych badań nad sędziowskim wymiarem kar w II RP; B. Wróblewski, W. Świda *Sędziowski wymiar kary w II Rzeczpospolitej. Ankieta*. U prof. B. Wróblewskiego doktoryzowali się Witold Świda [22], Stanisław Stomma [23], Maria Borucka-Arctowa, Sawa Frydman (późniejsze nazwisko Cz. Nowiński) i Stanisław Olechnowicz [24]. Asystentem u prof. B. Wróblewskiego był także Igor Andrejew [25]. W. Świda po habilitacji w 1930 r. pozostał w katedrze prawa karnego. Łączył pracę akademicką z zajęciami w wileńskiej adwokaturze. Od 1924 w Wilnie prawem karnym procesowym zajmował się profesor Stefan Glaser [26]. W 1933 r. powstała osobna katedra procedury karnej prowadzona przez tego profesora.

Na wydziale Prawa i Nauk Społecznych zajęcia z ekonomii prowadził prof. Władysław Zawadzki [27] profesor Uniwersytetu w Wilnie od 1919 do 1931. Główne prace: *Zastosowanie matematyki do ekonomii politycznej* (1914), *Teoria produkcji* (1923). Jego uczniem był Stanisław Świaniewicz [28] politolog i ekonomista, jeden z pierwszych w świecie sowietologów, autor prac: *Psychiczne podłoże produkcji w ujęciu Jerzego Sorela* (1926), *Momenty irracjonalne w teorii wyzysku* (1928), *Lenin jako ekonomista* (1930), *Polityka gospodarcza Niemiec Hitlerowskich* [29] (1938), redaktor kilkutomowego wydawnictwa: *Studiów nad problemami gospodarczymi ZSRR* (1934).

Studenci Wydz. Prawa i Nauk Społecznych musieli zapoznawać się także z przedmiotem nazwanym skarbowość z elementami statystyki. Zajęcia z tego przedmiotu prowadził Mieczysław Gutkowski [30] autor publikacji *Finanse miast Królestwa Polskiego za lata 1815-1915* (1917), *Zarys ustawodawstwa z dziedziny skarbowości i gospodarki państwowej oraz komunalnej w 1925 r. na ogólnym tle sytuacji gospodarczej Polski* (1927). Ponadto prof. M. Gutkowski rozpoczął wydawanie serii prac naukowych pod wspólnym tytułem *Prace seminarium ze skarbowości i prawa skarbowego oraz ze statystyki*. Wydano 3 tomy w latach (1931, 1932 i 1939). Publikowali w nich m. in. dr Leon Kurowski [31], dr Jan Rutski [32] (pierwszy polski doktorat z etyki gospodarczej u profesora filozofii Tadeusza Czeżowskiego), Stefan Jędrychowski [32], Leon Serafinowicz, Andrzej Dmitiew.

Katedrą administracji kierował prof. Jerzy Panejko [34], współautor podręcznika *Administracja i prawo administracyjne*. Był promotorem doktoratów Henryka Dembińskiego i Jerzego Starościaaka [35]. Pracę naukową pod kierunkiem profesora Panejki rozpoczął także Wacław Dawidowicz [36].

Prawo cywilne wykładali: wymieniony już w związku z historią prawa rzymskiego Franciszek Bossowski i Eugeniusz Waśkowski członek komisji kodyfikacyjnej i Polskiej Akademii Umiejętności. Eugeniusz Waśkowski jest autorem prac: *System prawa cywilnego* (1932), *Kurs procedury cywilnej* (1933). W 1938 roku do pracy w katedrze prawa cywilnego dołączył Józef Zajkowski [37], specjalizujący się w filozofii prawa cywilnego.

Prawo handlowe było wykładane przez prof. Adama Chełmońskiego. Profesor Chełmoński

pełnił też funkcję redaktora naczelnego miesięcznika *Palestra* [38]. W Wilnie prof. Adam Chełmoński wydał pracę *Rejestr handlowy* (1927). Jego uczniem, który doktoryzował się jeszcze w Wilnie został prof. Jerzy Wiszniewski [39].

Profesor Witold Staniewicz [40] pełnił kilkakrotnie funkcję rektora Uniwersytetu im S. Batorego, a na Wydz. Prawno-Społecznym wykładał prawo rolne.

Wydz. Prawno-Społeczny USB ściśle współpracował z samodzielną placówką tej uczelni — Instytutem Europy Wschodniej [41]. Przy jego zakładaniu czynnie zasłużył się Stefan Echrenkrentz. Pracownicy uniwersytetu związani z Instytutem Europy Wschodniej wiele wysiłku poświęcili badaniom dotyczącym przekształceń ustrojowo-gospodarczym zachodzącym w ZSRR. W instytucie zagadnieniami ekonomii ZSRR zajmowali się: W. Świaniewicz, W. Sukiennicki, M. Gutkowski. Zainteresowanie Związkiem Radzieckim i komunizmem było znaczne i wpływało na krystalizację postaw politycznych. W gronie osób kształtujących klimat w USB jednoznacznie antykomunistyczną postawą wsławił się prof. Marian Zdziechowski [42], redaktor naczelny codziennej gazety, wileńskiego *Słowa*.

Z kolei Henryk Dembiński zgromadził wokół siebie grupę wybijającej się młodzieży z udziałem Stefana Jędrychowskiego, Marii Dziewickiej, Leszka Raabego [43]. Część tej grupy po 1930 roku przyjęła proradziecką postawę i weszła w krąg zakonspirowanej Komunistycznej Partii Polski oraz Ludowej Partii Zachodniej Białorusi.

b) Studenci Wydziału Prawno-Społecznego USB

W murach wileńskiej uczelni żywe były antynomie światopoglądowe. Toczyły się ostre dyskusje nad politycznym kształtem Europy Wschodniej oraz problematyką współistnienia na jej terenie wymieszanych ze sobą wielu narodów.

Mozaikę narodowościową uniwersytetu może scharakteryzować skład studentów. W roku akademickim 1938/39 na ogólną liczbę 3100 słuchaczy było 73 % Polaków, 13 % Żydów, 7 % Rosjan, 3 % Białorusinów, 2,7 % Litwinów, 0,9 % Ukraińców, 0,4% Niemców [44].

Studenci na pierwszy rok Wydz. Prawa przyjmowani byli bez egzaminów. Egzaminy z prawa rzymskiego u prof. F. Bossowskiego czy z historii ustrojów państw na Zachodzie Europy u prof. Ivo Jaworskiego, pełniły rolę selekcji na wyższe lata studiów.

Na Wydziale funkcjonowało Koło Prawników. Organizowało ono pomoc w nauce, prowadziło wydawanie skryptów i książek, rozprowadzało potrzebne materiały naukowe, czuwało nad biblioteką dydaktyczną, organizowało konkursy krasomówcze, odczyty, wycieczki do sądu, więzień, na giełdę, itp.

Studenci mogli także działać w ogólnouniwersyteckiej Bratniej Pomocy. W jej ramach problemy światopoglądowe i konflikty narodowościowe były ostrzejsze niż wśród młodzieży skupionej w Kole Prawników.

W dniu 28.10.1939 r. okręg wileński wraz z miastem przejęły władze państwa Litewskiego. Administracja litewska przystąpiła do szybkiej likwidacji uniwersytetu. Wówczas to jego rektor profesor S. Echrenkrentz wystosował protest skierowany do społeczności akademickich na zachodzie Europy, zatytułowany: *Do profesorów całego świata* [45]. Dokument był protestem uniwersyteckiego Senatu i kończył się apelem o wywarcie nacisku politycznego i wsparcie społeczności akademickiej. W Londynie powstał komitet solidarności ze społecznością akademicką Wilna, który zaczął organizować zbiórkę funduszy. Fundusze te zdołano przekazać jeszcze przed wkroczeniem wojsk radzieckich do Wilna w kwietniu 1940 r. Pomoc tę rozdzielali m. in. B. Wróblewski i L. Kurowski [46].

Do roku 1945 działał tajny uniwersytet, który wielu studentom umożliwił zakończenie studiów. Organizatorem tego przedsięwzięcia w mieście okupowanym przez administrację litewską, radziecką, niemiecką i znowu radziecką był prof. S. Echrenkrentz.

Władze radzieckie wszystkie dokumenty Uniwersytetu Stefana Batorego w Wilnie wywoziły do Moskwy. W pierwszej kolejności zabrano dokumentację Instytutu Europy Wschodniej [47] i Wydz. Prawno-Społecznego.

c) Powojenne losy pracowników i wychowanków Wydziału Prawno-Społecznego USB

Po wojnie grono profesorskie z Wilna uległo rozproszeniu. Najwięcej profesorów Wydz.

Prawno-Społeczny USB znalazło się we Wrocławiu. Byli to Adam Chełmoński, Iwo Jaworski, Witold Świda, Seweryn Wysłołuch, Andrzej Mycielski. Do kadry naukowej Uniwersytetu Warszawskiego dołączyli Juliusz Bardach, Leon Kurowski, Jerzy Starościak, a także później Igor Andrejew. W warszawskiej SGPiS podjęli pracę Maria Dziewicka [48], Leon Kurowski, Czesław Nowiński [49], (wcześniejsze nazwisko Sawa Frydman) Jerzy Wiszniewski, w Inst. Historii PAN Alina Wilkiewiczówna-Wawrzyńczykowa, przez pewien czas także Władysław Zawadzki. Z kolei wydział prawa UJ stał się placówką, gdzie po wojnie kontynuowali swoją aktywność naukową Jerzy Lande, Maria Borucka-Arctowa [50] i Stanisław Stomma. W wydziale prawa Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu pracował profesor prawa administracyjnego Waław Dawidowicz, a w wydziale prawa Uniwersytetu Łódzkiego profesor Jan Adamus, historyk ustrojów oraz prof. Bolesław Wilanowski wybitny specjalista prawa wyznaniowego. Z kręgu wileńskich absolwentów Wydziału Prawno-Społeczny USB wywodzi się ponadto Andrzej Święcicki, po II Wojnie Światowej prawnik i socjolog związany z Akademią Teologii Katolickiej, który zajmował się głównie socjologią religii.

Profesorami pochodzącymi z Wydz. Prawno-Społeczny USB działającymi na obczyźnie byli: Stefan Glaser, Waław Komarnicki, Wiktor Sukiennicki, Stanisław Świaniewicz. Wszyscy wymienieni w czasie II Wojny Światowej związali się z utworzonym dla Polaków wydziałem prawa w Oxfordzie. W latach późniejszych wykładali w innych uczelniach głównie Wlk. Brytanii, St. Zjednoczonych i Francji.

Trudno nie pamiętać o wielu wychowankach Wydziału Prawno-Społeczny Uniwersytetu w Wilnie i nie podkreślić jak wielkie mieli znaczenie, pracując w wymiarze sprawiedliwości, adwokataturze i administracji gospodarczej.

Największą jednak rolę odegrał Wydział Prawno-Społeczny USB w dziedzinie naukowej. Towarzyszył rozwojowi prawa w Polsce międzywojennej, dał podwaliny pod nowatorskie badania w wielu dziedzinach nauk w prawie karnym, filozofii i teorii prawa, w badaniach prawno-ekonomicznych. Znaczenie Wydziału Prawno-Społeczny polega także na wykształceniu kilku pokoleń profesorów-pracowników nauki polskiej i światowej.

Przypisy:

[1] Autor artykułu zbierał dane dotyczące Wydz. Prawa i Nauk Społecznych Uniwersytetu im. S. Batorego w Wilnie przez około dziesięć lat, w czasie pisania rozprawy doktorskiej pt. "Myśl prawnicza Bronisława Wróblewskiego". B. Wróblewski był profesorem wydz. Prawno-Społeczny USB w latach 1921-1940. Część informacji uzyskałem dzięki osobiście przeprowadzonym rozmowom z prof. J. Bardachem i nieżyjącym już prof. L. Kurowskim, pracownikami Uniwersytetu Warszawskiego oraz z żoną prof. B. Wróblewskiego Krystyną Hirschberg-Wróblewską zamieszkałą w Krakowie.

[2] Jako mieszkaniec Wilna był jednym z organizatorów Uniwersytetu Stefana Batorego. Pochodził z zakorzenionej od pokoleń rodziny wydawców wileńskich. Jego przodkowie w XIX w. wydawali dzieła Adama Mickiewicza, braci Śniadeckich, Joachima Lelewela. Informacje o Wł. Zawadzkiem podają L. Guzicki, S. Żurawicki w pracy *Polscy ekonomiści XIX i XX wieku*. Warszawa 1984, s. 140-151.

[3] A. Święcicki, *Uniwersytet Stefana Batorego w Wilnie w latach 1919 - 1939. Jego dziedzictwo dzisiaj. Wydział Prawa i Nauk Społecznych*, [w:] Spotkania (pismo młodych katolików), Lublin, 1978, nr 15.

[4] Franciszek Bossowski od 1920 r. profesor prawa rzymskiego w Uniwersytecie Wileńskim, zmarł w 1940 r. Informacja w: *Nowa Encyklopedia Powszechna* PWN 1995.

[5] Iwo Jaworski w latach II Wojny Światowej dziekan i profesor konspiracyjnego Wydziału Prawa na Uniwersytecie w Wilnie. Od 1945 profesor Uniwersytetu Jagiellońskiego, następnie profesor historii prawa we Wrocławiu. Informacje [w:] *Polski Słownik Biograficzny* 1964-1965, t. 11, s. 106-107.

[6] Na temat Stefana Echrenkrentza pisze J. Bardach w artykule pod tytułem: *Nauka historii ustroju i prawa litewskiego w Wilnie w latach 1920-1939*, [w:] "Lithuania" nr 4(13) 1994. S. Echrenkrentz zmarł w lipcu 1945. *Polski Słownik Biograficzny* 1948, t. 6, s. 207-208.

[7] Seweryn Wysłouch - jego okres aktywności naukowej w Wilnie opisał J. Bardach: *Nauka historii ustroju i prawa litewskiego w Wilnie w latach 1920-1939*, wyd. cyt. Od 1948 profesor historii prawa we Wrocławiu. *Informatory Nauki Polskiej*. *Informatory Nauki Polskiej* wydawnictwo seryjne w latach 1954-1957 wydawane przez Łódzkie Towarzystwo Naukowe, od 1958 r. w Warszawie przez PWN do dnia dzisiejszego, zawierają spisy adresowe czynnych zawodowo samodzielnych pracowników nauki polskiej docentów, profesorów nadzwyczajnych i zwyczajnych. Ponadto *Informatory* obejmują spis placówek naukowych z podziałem na instytuty i katedry oraz ich kierownictwo.

[8] Jan Adamus, o jego aktywności wileńskiej pisze J. Bardach: *Nauka historii ustroju i prawa litewskiego w Wilnie w latach 1920-1939*, wyd. cyt., w latach 1944-1947 był profesorem w Oksfordzie. Powrócił do Polski w 1954 r. i objął pracę na wydziale Prawa Uniwersytetu Łódzkiego. Informacje [w:] *Biuletyn Uczonych Polskich*. Ossolineum 1982, t. 1, s. 29 oraz *Informatory Nauki Polskiej*.

[9] Prof. Juliusz Bardach po dziś dzień zatrudniony w Instytucie Historyczno-Prawnym na Wydz. Prawa i Adm. Uniwersytetu Warszawskiego. *Skład Osobowy UW, Informatory Nauki Polskiej*.

[10] Wł. Wielhorski po uzyskaniu doktoratu u prof. S. Eehrenkrentza kierował referatem do spraw państw bałtyckich w Instytucie Europy Wschodniej. Po II Wojnie Światowej na emigracji. Informacje o Wł. Wielhorskim znalazły się [w:] J. Bardach *Nauka historii ustroju i prawa litewskiego w Wilnie w latach 1920-1939*, wyd. cyt. oraz R. Dworek, *Instytut Europy Wschodniej (1930-1939)*, "Libertas" 1988, nr 12, {przedruk wydania paryskiego

[11] Alina Wilkiewiczówna-Wawrzyńczykowa po II Wojnie Światowej profesor w Inst. Historii Polskiej Akademii Nauk. *Informatory Nauki Polskiej*.

[12] Jerzy Lande po II Wojnie Światowej nadal profesor prawa na Wydz. Prawa UJ. Zmarł w 1954 r. Pośmiertnie w 1959 r. ukazały się jego pisma wybrane, zawierające większość prac z okresu wileńskiego, krakowskiego i artykuły z lat czterdziestych: *Studia z filozofii prawa*, oprac. K. Opalek, wstęp J. Wróblewski. Warszawa 1959, Informacje o J. Lande podaje *Polski Słownik Biograficzny*, 1971, t. 16, s. 407-408.

[13] Wiktor Sukiennicki w trakcie wojny nauczał w tajnym uniwersytecie, aresztowany przez władze radzieckie, przedostał się na zachód z armią Andersa. Pozostał na zachodzie wykładając w Wlk. Brytanii i St. Zjednoczonych. Wspomnienia dotyczące osoby Wiktora Sukiennickiego można znaleźć [w:] S. Świaniewicz, *Wspomnienia o Wiktorze Sukiennickim*, "Zeszyty Historyczne" Paryż nr 66 1983, W. Weintraub, *Wiktor Sukiennicki 25 VII 1901 - 10 VI 1983* "PULS" Londyn nr 20 1983 oraz N. Kłossowską, *Mistrz "Kultura"* Paryż, nr 6 1984.

[14] Wydrukowana, ale nie rozpowszechniona z powodu wstrzymania kolportażu przez ówczesnego ministra spraw wewnętrznych i wicepremiera Sławoja-Składkowskiego. Po wejściu wojsk radzieckich do Wilna całość nakładu skonfiskowana jako paszkwil na ustrój radziecki. A. Świącicki, *Uniwersytet Stefana Batorego w Wilnie w latach 1919 - 1939*. wyd. cyt.

[15] A. Świącicki, *Uniwersytet Stefana Batorego w Wilnie w latach 1919-1939*, wyd. cyt.

[16] Andrzej Mycielski po wojnie wieloletni profesor teorii prawa i prawa konstytucyjnego we Wrocławiu. *Informatory Nauki Polskiej*.

[17] Waclaw Komarnicki po wojnie w latach 1945-1954 wykładał w Oxfordzie i w haskiej Akademii Prawa Międzynarodowego, a także na wydziale prawa stworzonym dla Polaków w Wlk. Brytanii. Zmarł w 1954. *Polski Słownik Biograficzny*, 1967-1968, t. 13, s. 378-379.

[18] Alfons Parczewski w latach 1906-1912 poseł do rosyjskiej Dumy Państwowej, od 1915 profesor uniwersytetu w Warszawie, członek Polskiej Akademii Umiejętności. W latach 1922 -1924 pełnił funkcję rektora w Uniwersytecie Wileńskim. *Polski Słownik*

Biograficzny 1980, t. 25, s. 201-205.

[19] Bolesław Wilanowski zajmował się prawem wyznaniowym, po wojnie na Wydziale Prawa Uniwersytetu Łódzkiego. *Informatory Nauki Polskiej*.

[20] Bibliografię prac B. Wróblewskiego można znaleźć w jego pracy wydanej pośmiertnie *Język prawny i prawniczy*. Kraków 1948. Praca ta zawiera bibliografię prac B. Wróblewskiego sporządzoną przez R. Ingardena i Wł. Woltera.

[21] Rozmowy Czesława Miłosza z panią Ewą Czarnecką (Renata Gorczyńska) pt. *Podróżny świata*, Kraków 1992, s. 18, także Cz. Miłosz, *Alfabet*. Kraków 1997, s. 254-255.

[22] Witold Świda po II Wojnie Światowej w latach 1947-1969 profesor prawa karnego na Wydz. Prawa Uniwersytetu Wrocławskiego a w latach 1959-1962 rektor tejże uczelni. *Informatory Nauki Polskiej*.

[23] Stanisław Stomma w latach powojennych pracownik naukowy Uniwersytetu Jagiellońskiego w Krakowie, poseł na Sejm, w latach 1957 -1976 (przewodniczący koła poselskiego Znak), 1989-1991 senator. Za całokształt działalności polityczno-społecznej odznaczony w 1994 Orderem Orła Białego. Informacje o osobach aktywnych politycznie w PRL podaje: T. Mołdawa, *Ludzie władzy 1944-1991. Władze państwowe i polityczne. Stan na dzień 28 lutego 1991 r.* Warszawa 1991.

[24] Prace doktorantów B. Wróblewskiego zbierała dwutomowa *Ogólna Nauka o Prawie*, red. B. Wróblewski, Wilno 1938, t. 1 i 2. Zbiór ten zawiera m. in. prace S. Olechnowicza i S. Frydmana.

[25] Igor Andrejew po II Wojnie Światowej prokurator wojewódzki w Warszawie, następnie sędzia sekcji tajnej Sądu Najwyższego, od 1964 prof. prawa karnego na Uniwersytecie Warszawskim. Informacje w *Nowej Encyklopedii Powszechnej PWN* 1995.

[26] Stefan Glaser w czasie II Wojny Światowej dziekan Wydz. Prawa dla Polaków w Oxfordzie, później profesor prawa karnego międzynarodowego w uniwersytetach w Liege i Gandawie. "Minerwa" niepublikowana ankieta rozesłana do polskich profesorów w kraju i na emigracji w 1948 r. przez Polską Akademię Nauk. (Władze Polski Ludowej powołały na miejsce rozwiązanej Polskiej Akademii Umiejętności Polską Akademię Nauk). Jej plonem było 3000 ankiet otrzymanych głównie z kraju, ale i z emigracji m. in. od S. Glasera. Nieopracowane zbiorczoankiety przechowuje archiwum PAN.

[27] Władysław Zawadzki ponadto pracował od 1936 w warszawskiej Szkole Głównej Handlowej. W latach 1932-1935 minister skarbu. Był zwolennikiem matematycznej szkoły w ekonomii, dążył do urealnienia analizy ekonomicznej przez wprowadzenie skonkretyzowanych założeń, dotyczących środowiska socjoekonomicznego, prawnego i technicznego, w którym rozgrywają się procesy ekonomiczne, informacje podają L. Guzicki, S. Żurawicki w pracy *Polscy ekonomiści XIX i XX wieku*, wyd. cyt.

[28] Stanisław Świaniewicz po II Wojnie Światowej wykładowca na uniwersytetach Oxfordu, Manchesteru i w Kanadzie, Indonezji, St. Zjedn. A. Święcicki, *Uniwersytet Stefana Batorego*. wyd. cyt.

[29] Władze radzieckie S. Świaniewicza wycofały na stacji Gniezdowo z transportu oficerów przewożonych do Lasu Katyńskiego na egzekucję. Przewieziony został do więzienia w Smoleńsku a następnie do więzienia Łubianka w Moskwie, w 1942 zwolniony. S. Świaniewicz pisze o tym we własnej książce pt. *W cieniu Katynia*, Londyn 1974, zob. także Cz. Madajczyk, *Dramat katyński*. Warszawa 1989, s. 24.

[30] Mieczysław Gutkowski został rozstrzelany przez Niemców w Wilnie w 1943 r. *Polski Słownik Biograficzny* 1960-1961, t. 9, s. 181.

[31] Leon Kurowski w latach 1945-1953 profesor Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu (1951-1952 rektor), w latach 1951-1962 profesor Szkoły Głównej Planowania i Statystyki w Warszawie, 1949-1984 katedry prawa finansowego Wydziału Prawa i Administracji Uniwersytetu Warszawskiego. Ponadto ekspert ONZ w latach 1959-1968. *Informatory: Skład Osobowy UW, Informatory Nauki Polskiej*.

[32] Jan Rutski zginął w kampanii wrześniowej. Informacja pochodzi z rozmowy

przeprowadzonej przez autora artykułu z prof. Leonem Kurowskim.

[34] Jerzy Panejko w trakcie okupacji wpisany został na listę volksdeutschów, pełnił funkcje w administracji niemieckiej w Generalnym Gubernatorstwie w Polsce, po wojnie wyemigrował do Wiednia. A. Świącicki, *Uniwersytet Stefana Batorego*. wyd. cyt.

[35] Jerzy Starościak po II Wojnie Światowej pracownik Kancelarii Cywilnej Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej i kancelarii Rady Państwa. W latach 1972-1974 poseł na Sejm. Od 1950 r. był profesorem, kierownikiem katedry prawa administracyjnego na Wydziale Prawa i Administracji Uniwersytetu Warszawskiego. T. Mołdawa, *Ludzie władzy 1944-1991. Władze państwowe i polityczne* wyd. cyt. oraz Informator *Skład Osobowy UW, Informatory Nauki Polskiej*.

[36] Prof. Wacław Dawidowicz profesor administracji i prawa administracyjnego na Uniwersytecie im. Mikołaja Kopernika w Toruniu. *Informatory Nauki Polskiej*.

[37] A. Świącicki, *Uniwersytet Stefana Batorego*, wyd. cyt.

[38] Adam Chełmoński po II Wojnie Światowej wieloletni profesor prawa administracyjnego i prawa gospodarczego na wydz. Prawa i Adm. Uniwersytetu Wrocławskiego. *Informatory nauki Polskiej*.

[39] Prof. Jerzy Wiszniewski przez wiele lat wykładał prawo cywilne dla ekonomistów w Szkole Głównej Planowania i Statystyki. *Informatory Nauki Polskiej*.

[40] Witold Staniewicz w latach 1926-1930 był ministrem reform rolnych, był też posłem na Sejm w dwóch kadencjach z ramienia Bezpartyjnego Bloku Współpracy z Rządem. Wsławił się tym, iż w roku 1930 odmówił głosowania nad wnioskiem o przejściu do porządku dziennego nad interpelacją opozycji w sprawie traktowania więźniów w Brześciu, a w 1932 r. zrzekł się mandatu, gdyż nie zgadzał się ze stanowiskiem swego klubu podczas głosowania nad ustawą ograniczającą autonomię uniwersytetów. Po II Wojnie Światowej od 1946 profesor uniwersytetu w Poznaniu, następnie w poznańskiej Wyższej Szkole Rolniczej. *Informatory Nauki Polskiej*.

[41] R. Dworek, *Instytut Europy Wschodniej (1930-1939)*, wyd. cyt.

[42] Marian Zdziechowski od 1899 r. profesor Uniwersytetu Jagiellońskiego, w latach 1919-1931 profesor Uniwersytetu w Wilnie (rektor 1925-1927), członek Akademii Umiejętności. Filozof głoszący poglądy słowianofilskie, konserwatywne, katastroficzne, nawiązywał do polskiego mesjanizmu, przedstawiciel nurtu modernistycznego w myśli katolickiej. Sł. Mazurek; *Marian Zdziechowski (1861-1938)* [w:] *Wielcy filozofowie polscy. Sześć studiów*. Warszawa 1997.

[43] Leszek Raabe, działacz socjalistyczny, rozpoczął współpracę z Komitetem Centralnym Armii Krajowej, zginął w niewyjaśnionych okolicznościach. Informacje: Nowa Encyklopedia Powszechna PWN, Warszawa 1995.

[44] A. Świącicki, *Uniwersytet Stefana Batorego*, wyd. cyt.

[45] Z. Kolankowski, *Ostatnie chwile Uniwersytetu Stefana Batorego (w pięćdziesiątą rocznicę)*, Archiwum Historii i Filozofii Medycyny, t. 52, 1989, z. 4.

[46] Informacja pochodzi z rozmów przeprowadzonych przez autora z prof. Leonem Kurowskim.

[47] R. Dworek, *Instytut Europy Wschodniej (1930-1939)*, wyd. cyt.

[48] Maria Dziewicka habilitowała się już po II Wojnie Światowej w warszawskiej Szkole Głównej Planowania i Statystyki, zajmowała się socjologią przemysłu. *Informatory Nauki Polskiej*.

[49] Czesław Nowiński przez wiele lat profesor filozofii i myśli ekonomicznej w warszawskiej Szkole Głównej Planowania i Statystyki a także członek rzeczywisty Polskiej Akademii Nauk związany z Instytutem Filozofii i Socjologii PAN. *Informatory Nauki Polskiej*.

[50] Maria Borucka-Arctowa od 1960 r. profesor Uniwersytetu Jagiellońskiego. *Informatory Nauki Polskiej*.

Jerzy Kolarzowski

Doktor, adiunkt w Instytucie Historyczno-Prawnym Uniwersytetu Warszawskiego (Wydział Prawa i Administracji). Współzałożyciel i rzecznik prasowy PPS (1987 - luty 1988), zwolniony z pracy w IPI PAN (styczeń 1987), współredagował Biuletyn Informacyjny Ruchu Wolność i Pokój (1986-1987), sygnatariusz platformy Wolność i Pokój (1985), przekazywał i organizował przesyłanie m.in. do Poznania, Krakowa, Gdańska, Lublina i Puław wielu wydawnictw podziemnych. Posiada certyfikat „pokrzywdzonego” wystawiony przez IPN w 2003 r. Master of Art of NLP. Pisze rozprawę habilitacyjną "U podstaw europejskiej filozofii praw człowieka. Narodziny jednostki w sferze publicznej i prywatnej w pismach Braci Polskich". Zainteresowania: historia instytucji życia publicznego i prywatnego, myśl etyczna i religijna Europy (zwłaszcza okresu reformacji). Bada nieoficjalne nurty i idee inspirujące kulturę europejską. Hobby: muzyka poważna, fotografia krajobrazowa. Autor książki [Filozofowie i mistycy](#)

[Pokaż inne teksty autora](#)

(Publikacja: 10-05-2006)

[Oryginał.](http://www.racjonalista.pl/kk.php/s,4759) (<http://www.racjonalista.pl/kk.php/s,4759>)

Contents Copyright © 2000-2008 by Mariusz Agnosiewicz
Programming Copyright © 2001-2008 Michał Przech

Autorem tej witryny jest Michał Przech, zwany niżej Autorem.
Właścicielem witryny są Mariusz Agnosiewicz oraz Autor.

Żadna część niniejszych opracowań nie może być wykorzystywana w celach komercyjnych, bez uprzedniej pisemnej zgody Właściciela, który zastrzega sobie niniejszym wszelkie prawa, przewidziane w przepisach szczególnych, oraz zgodnie z prawem cywilnym i handlowym, w szczególności z tytułu praw autorskich, wynalazczych, znaków towarowych do tej witryny i jakiegokolwiek ich części.

Wszystkie strony tego serwisu, wliczając w to strukturę podkatalogów, skrypty JavaScript oraz inne programy komputerowe, zostały wytworzone i są administrowane przez Autora. Stanowią one wyłączną własność Właściciela. Właściciel zastrzega sobie prawo do okresowych modyfikacji zawartości tej witryny oraz opisu niniejszych Praw Autorskich bez uprzedniego powiadomienia. Jeżeli nie akceptujesz tej polityki możesz nie odwiedzać tej witryny i nie korzystać z jej zasobów.

Informacje zawarte na tej witrynie przeznaczone są do użytku prywatnego osób odwiedzających te strony. Można je pobierać, drukować i przeglądać jedynie w celach informacyjnych, bez czerpania z tego tytułu korzyści finansowych lub pobierania wynagrodzenia w dowolnej formie. Modyfikacja zawartości stron oraz skryptów jest zabroniona. Niniejszym udziela się zgody na swobodne kopiowanie dokumentów serwisu Racjonalista.pl tak w formie elektronicznej, jak i drukowanej, w celach innych niż handlowe, z zachowaniem tej informacji.

Plik PDF, który czytasz, może być rozpowszechniany jedynie w formie oryginalnej, w jakiej występuje na witrynie. **Plik ten nie może być traktowany jako oficjalna lub oryginalna wersja tekstu, jaki zawiera.**

Treść tego zapisu stosuje się do wersji zarówno polsko jak i angielskojęzycznych serwisu pod domenami Racjonalista.pl, TheRationalist.eu.org oraz Neutrum.eu.org.

Wszelkie pytania prosimy kierować do redakcja@racjonalista.pl